

Dorpsvogels in Noordwijkerhout en De Zilk in 2009

Jelle van Dijk

De laatste jaren krijgt de Huismus veel aandacht. Ruim tien jaar geleden trok SOVON (de organisatie van samenwerkende vogelwerkgroepen in ons land) aan de bel met de mededeling dat het slecht ging met de Huismus. In 2004 kwam de nieuwe *Rode Lijst* van bedreigde broedvogels in Nederland uit en tot veler verrassing stond ook de Huismus op die lijst. Dat betekende nog niet dat de Huismus op het punt stond uit te sterven in ons land, maar wel dat het aantal broedparen drastisch was afgenomen.

De publiciteit rond de Huismus leidde ook tot meer aandacht voor de andere broedvogels van het stedelijke gebied. Meer vogelwerkgroepen dan voorheen kregen belangstelling voor de stadsvogels en ook bij gemeentebesturen groeide de aandacht voor de gevederde stadsbewoners. Enkele jaren geleden startte SOVON met het project MUS (Meetnet Urbane Soorten), waarmee de aantalsontwikkeling van de stadsvogels kan worden gevolgd. *Vogelbescherming Nederland* stimuleerde deze belangstelling ook, door het instellen van de jaarlijkse stadsvogelprijs. Na Amersfoort (gierzwaluwenproject) en Zoetermeer (plan van aanpak voor 50 soorten broedvogels in nieuwbouwwijk) kreeg Leiden in 2009 deze prijs uitgereikt. Dat was niet vanwege de grote aandacht voor meeuwen in deze stad, maar vanwege de projecten om de inwoners bij de stadsvogels te betrekken. Lezers van het *Leidsch Dagblad* hebben bijvoorbeeld in 2009 24 maal een stukje kunnen lezen, waarin een Leidse broedvogel in het zonnetje werd gezet.

Na de aandacht voor Huismussen in Noordwijk-Binnen (onderzoek van Hein Verkade in 2004) en Katwijk-Noord (onderzoek van Peter Spierenburg in 2007) werd het hoog tijd dat ook eens in Noordwijkerhout en De Zilk naar de mussenstand werd gekeken. In april 2009 ben ik daarom met een plattegrond in de hand alle straten van deze dorpen doorgelopen. Zo mogelijk probeerde ik ook de achterzijde van de huizen in het oog te krijgen, want mussen zitten natuurlijk niet altijd aan de straatkant te tsjilpen. April is de beste tijd om op onderzoek uit te gaan, want dan zitten de meeste mannetjesmussen urenlang in de dakgoten te tsjilpen. Met een eenmalig bezoek wordt uiteraard geen volledig beeld van de mussenstand verkregen, maar wel krijg je hierdoor toch een aardige indruk van de plaatsen waar de meeste mussen zitten.

Omdat je toch in redelijk traag tempo door de straten loopt, heb ik ook alle andere vogels die ik zag of hoorde, op de kaart ingetekend. Daarbij zal

de telling het meest volledig zijn geweest voor de soorten die vaak op daken en schoorstenen zitten, omdat je oog in verband met de mussen in de dakgoot vooral omhoog gericht is. De uitgevoerde telling geeft dan ook een goed beeld van de verspreiding en de aantallen van soorten als Kauw, Turkse Tortel en Spreeuw. Voor de genoteerde zangvogels geldt dat beslist veel minder. Een eenmalig bezoek is echt onvoldoende om een betrouwbare indruk van het aantal broedvogels te krijgen. In tegenstelling tot Kauw en Ekster, vallen soorten als Heggenmus en Pimpelmees niet echt op als ze geen geluid produceren. Voor Merels moet je eigenlijk voor zonsopkomst al de wijk in. Bovendien zijn veel zangvogels in april nog niet teruggekeerd. Zo werd nog geen Zwartkop waargenomen, terwijl deze soort vast wel ergens bij de Victorskerk of in het groen langs de N206 zal broeden. Ook zullen er ongetwijfeld meer Tjiftjaffen tot broeden zijn gekomen. Natuurlijk broeden er ook Gierzwaluwen in Noordwijkerhout en De Zilk, maar in april is deze soort nog niet uit Afrika teruggekeerd.

Het uur van de dag speelt natuurlijk ook een rol bij een dergelijke inventarisatie. Zo zijn de aantallen in de wijk Boekhorst ongetwijfeld hoger dan in de tabel staan, omdat deze wijk op een zonnige dag pas tegen het middaguur werd bezocht. De Victorswijk daarentegen werd tijdens twee regenachtige ochtenden afgelopen, wat ongetwijfeld positief uitwerkte op soorten als Heggenmus, Merel en Spreeuw. Bij regenachtig weer zingen veel vogels namelijk veel uitbundiger en langer dan bij warm, zonnig weer.

Huisemus foto: Jan Hendriks

Huisemus

Bij zijn onderzoek naar de verspreiding van Huismussen in Noordwijk-Binnen concludeerde Hein Verkade dat Huismussen gesteld zijn op een combinatie van: a. nestgelegenheid onder pannen, b. een stukje open grond en c. een dichte heg of

struik. Een omgeving met veel bomen en struiken werd daarentegen gemeden. De meeste mussen trof hij aan op plaatsen die dichtbij de rand van de bebouwing lagen, zoals de zuidrand van het Vinkeveld.

Dit laatste geldt in zekere zin ook voor Noordwijkerhout. Zo werden veel Huismussen gevonden langs de Maandagse Wetering tussen de Gieterij en de Schelft. Aan de overzijde van de straat ligt hier nog open agrarisch gebied.

Hoewel de naam anders doet vermoeden, was de Huismus geheel afwezig in de wijk Mossennest. Dit wijst er op, dat de Huismus in de moderne nieuwbouw geen gaten en spleten kan vinden waar een nestje kan worden gebouwd. Waarom in de wijk Boekhorst alleen langs de Dr. Abraham Kuypersstraat enkele paren werden gevonden, is niet duidelijk.

De meeste huizen zijn gedekt met bolle pannen, er zijn veel tuintjes met dichte heggen en het open bollenland ligt niet ver. Wellicht dat het goed ontwikkelde groen in tuinen en langs straten hier een belemmerende factor vormt.

De wijk Zeeburg was ook arm aan Huismussen. De huizen bieden weinig nestelgelegenheid en in veel straten is geen open grond te vinden, terwijl heggen veelal ontbreken. De meeste paartjes zaten in de oudere huizen van de Zeestraat, waar deze grenst aan het open bollengebied.

In De Zilk huisden de meeste Huismussen in de straten Kronestein, Druivestein en Kerkvliet. In de straten die uitkomen op de Hoogduinweg (N442), viel het aantal mussen tegen, hoewel aan de overzijde uitgestrekt bollenland ligt. Bij De Zilk moet worden opgemerkt dat in het buitengebied meer Huismussen broeden dan in het dorp. Zo zijn de erven langs de Zilkerbinnenweg goed bezet door Huismussen. Langs deze weg broeden naar schatting 30-50 paren.

Vergeleken met de resultaten in Noordwijk-Binnen en Katwijk-Noord, vallen de aantallen in Noordwijkerhout en De Zilk wat tegen.

De eerder genoemde inventarisaties leverden een dichtheid op van zo'n 80 paren per 100 ha stedelijk gebied. In Noordwijkerhout ging het om zo'n 40 paar per 100 ha en in De Zilk om ruim 60 paar per 100 ha. Waardoor deze verschillen veroorzaakt worden, is niet geheel duidelijk.

Ongetwijfeld zijn bij mijn inventarisatie nogal wat paartjes gemist doordat lang niet alle achtertuinen zijn onderzocht.

In Noordwijk-Binnen werd dat bijvoorbeeld wel gedaan.

Kauw

Uit de tabel blijkt dat de Kauw de talrijkste broedvogel in Noordwijkerhout en De Zilk is. Bij de inventarisatie van eind jaren tachtig werden ook de dorpsvogels geteld en kwam Noordwijkerhout tot 33 en de Zilk tot 67 paren. In De Zilk is de Kauw nog steeds prominent aanwezig. Vrijwel elke schoorsteen waar de pijp niet goed is afgesloten, wordt door een kauwenpaar bezet. Dat het aantal toch minder is dan in 1987, komt wellicht door de aanwezigheid van Haviken in de aangrenzende AW-duinen. Voor de komst van Haviken (omstreeks het jaar 2000) zochten Kauwen vaak hun voedsel in de mosvlaktes van het open duin om daar larven van langpootmuggen (emelten) te bemachtigen. Trouwe AWD-wandelaars zullen zich nog de omgewoelde mosvelden uit die tijd herinneren. Nu zie je daar zelden meer een groepje Kauwen op voedseltocht. Waarom het aantal Kauwen in Noordwijkerhout is toegenomen, is niet duidelijk.

De nieuwste woonwijken leveren nauwelijks een bijdrage.

Nest van Kauw in dakgoot Koekoekslaan, Noordwijkerhout foto: JvD

In Zeeburg vinden de Kauwen weinig geschikte schoorstenen en in Mossennest is dat al helemaal niet het geval.

Het zijn vooral de nieuwbouwwijken uit de jaren zestig, zeventig en tachtig die veel Kauwen herbergen. In Duin en Dal werd op enkele plaatsen (onder andere aan de Koekoekslaan) gezien dat Kauwen een nest bouwden aan het einde van de dakgoot, waarbij de broedende vogel gedeeltelijk onder de laatste hoekpan kan wegkruipen. Ook in Noordwijk aan Zee en Katwijk-Rijnsoever is deze bouwwijze de laatste jaren waargenomen.

Turkse Tortel

In de net uitgekomen *Stadsvogelbalans 2009* is te lezen dat het aantal Turkse Tortels in stedelijk gebied sterk is terug gelopen, maar dat in het buitengebied de stand stabiel is. Dat is even wat anders dan de resultaten in Noordwijkerhout en De Zilk te zien geven. Eind jaren tachtig waren in deze dorpen nog nauwelijks Turkse Tortels te vinden. In beide dorpen bleef de teller bij acht paren steken. Nu ontbreekt de Turkse Tortel alleen in de nieuwste uitbreiding van de wijk Mossennest. Turkse Tortels bouwen hun simpele nestje op enkele meters hoogte in een boom. In de afgelopen decennia is het groen in de naoorlogse nieuwbouwwijken verder uitgegroeid en steeds geschikter geworden voor broedende tortels. Hiermee valt de opvallende toename echter niet geheel te verklaren. Blijkbaar heeft het grote aantal Kauwen weinig invloed op de ontwikkeling van de tortel populatie. Dat is in ieder geval ook zo in Duinpark in Noordwijk. In ons tuintje wist een Turkse Tortel jongen groot te brengen op slechts 3 meter van de dakgoot waarin een Kauw zat te broeden.

Watervogels

In Noordwijkerhout zijn twee brede vaarten aanwezig. De Guldemondslot loopt dwars door de wijken Duin en Dal en Guldemond en zet zich voort in de wijk Zeeburg, waar aangesloten wordt op de brede sloot tussen de Zeestraat en het

Bavoterrein. De Schippersvaart loopt een eindje de nieuwe wijk Mossennest in. In de Guldemondslot bleken opvallend veel Meerkoeten te nestelen. Ook werden hier veel Wilde Eenden met jongen waargenomen. De Fuut broedde in het stuk langs de weg met de naam Guldemondvaart, in de sloot langs de Zeestraat en bij de Schippersvaart. Opvallend was dat niet één keer een Waterhoen werd waargenomen.

Conclusies

Een telronde in april heeft laten zien dat in Noordwijkerhout en De Zilk op veel plaatsen Huismussen broeden, maar dat het er relatief gezien minder zijn dan in Noordwijk-Binnen en Katwijk-Noord. Vervolgonderzoek zal moeten aantonen of deze conclusie juist is. Verrassend talrijk bleken Kauw, Turkse Tortel, Houtduif en Meerkoet te zijn. Alleen bij meer telrondes in april en mei zal duidelijk worden hoe het is gesteld met soorten als Merel, Tjiftjaf, Zwartkop en Gierzwaluw.

Literatuur

Verkade H. 2004. De Huismus in Noordwijk-Binnen. de Strandloper 36 (4): 11-15.
Spierenburg P. 2007. Huismussen in het Over-Jordaanse. de Duinstag 22 (3) 11-15.

Tabel 1. Broedvogels van Noordwijkerhout en De Zilk

	Victor	Duin en Dal	Guldemond	Centrum	Zeeburg	Boekhorst	TOTAAL	De Zilk
		Mossennest					NWH	
Fuut		1	1		1		3	
Nijlgans	1						1	
Wilde Eend		16					16	
Meerkoet	2	8	3		5		18	
Turkse Tortel	18	6	20	10	8	4	76	23
Houtduif	10	13	2	4	1		30	6
Heggenmus	7	2					9	4
Winterkoning	1	1					2	
Merel	10	5	3	3	1	2	24	7
Zanglijster	1						1	
Tjiftjaf	1						1	
Koolmees	3	2		2	2		9	4
Pimpelmees	2						2	
Spreeuw	11	2	5	2	5		25	13
Gaai	1	2			1		4	
Ekster	1	2	1	1	3		8	2
Zwarte Kraai		1					1	
Kauw	38	14	15	19	14	13	113	47
Huismus	16	10	11	9	8	2	56	16
Groenling	2						2	2
Putter		1					1	
Vink		1	1	1			3	2